

podeželske šole, je imel Zagajšek pri rokah — verjetno jo je uporabljal pri šolskem pouku in pri verouku otrok — in po nji je samostojno priredil ter napisal Zadržstljivi pogovor.

Nemški izvirknik te knjižice je izšel že pred l. 1786, najbrž kmalu po l. 1777, ko so v takratni Avstriji začeli izdajati posebej abecednike ter berila za šole na deželi in za šole v mestih. Poleg teh učnih knjig pa so uporabljali v šolah za bralne vaje in kot pomožni veroučni priročnik tudi knjigi Sittenbüchlein für die Jugend auf dem Lande in Sittenbüchlein für die Jugend in den Städten, katere nekoliko spremenjena izdaja se omenja še l. 1812, 1814 in 1828.

V zadnjih desetletjih 18. stoletja je prevladovala v takratnem celovškem šolskem okrožju še slovenščina, saj se je npr. l. 1787 zahtevalo za službo okrožnega šolskega komisarja znanje slovenščine, in je npr. l. 1789 šolski komisar celovškega okrožja poročal nadrejeni oblasti, da v Osojah in Grebinju zaradi povsem slovenskih krajev nemška šola ne more obstajati. Po l. 1775 so v Avstriji izdajale šolske učbenike posamezne okrožne šolske komisije. Koroška je imela šolsko založbo v Celovcu, l. 1790 pa jo je prevzel »Ign. od Kleinmayr, deshefki Shtampar« v Celovcu, in pri njem je bila l. 1794 natisnjena in založena dvakrat 111 strani debela nemško-slovenska knjiga Sittenbüchlein für die Jugend in den Städten — *Bucvice tega sadershanja sa mladust*. Slovenski prevod neznanega prevajalca je napisan že v kar lepi narečni koroški slovenščini. Edini doslej najdeni izvod te dvojezične izdaje, ki je ne omenja nobena bibliografija, hrani Slovenski šolski muzej v Ljubljani, sign. 15133; knjigo je kupil 13. nov. 1957 od učiteljiščenika Janca Veninška, na čigar dom v Rečici ob

Savinji pa je bila prinesena iz Globasnice na Koroškem. (Vira: Franc Ostanek, Ob 200-letnici slovenskih šolskih tiskov. Katalog razstave ob dvestoletnici slovenske šolske knjige. Ljubljana, maj 1972, 8—11; Tatjana Hojan, Bucvice tega sadershanja sa mladust, iz leta 1794. Kronika, l. XX. Ljubljana 1972, 90, 91).

Sittenbüchlein je bil Zagajšku le vsebinsko in nekoliko po tehnični plati vzgib ter izpodbuda za drugače samoraslo napisani zadržstljivi, tj. npravstveni pogovor. Stiri večerna pogovarjanja med sedemdesetletnim Častibogatin, Dobrovoljem (Ehrenreich, Gutwill) in otroki pod lipo o dolžnosti do sebe, do drugih, o dolžnosti tovarišljivosti (Geselligkeit) in o dolžnosti domačega (hišnega) življenja, je Zagajšek sprevergel v krajša ali daljša vprašanja in odgovore med namišljenim sinom in učnikom. Prav tako kakor so v Sittenbüchlein v drugem večernem pogovoru poglavja o gospodski, sodnji, postavah, žolnirjih in davkih, o dolžnostih do gosposke in do soljudi, ima o tem tudi Zagajšek svoja vprašanja in odgovore. Ravno tako kakor Sittenbüchlein piše tudi Zagajšek o dolžnosti do staršev, učiteljev itd., samó da je Zagajšek povsod strnil dolgovezne pripovedke in zglede, ki jih je v Sittenbüchlein do nasičenja, v kratke in jedrnate stavke. Ne zasledimo pa pri Zagajšku neposrednega prevoda kakršnega si bodi nemškega besedila iz Sittenbüchlein.

Naše *Bucvice tega sadershanja sa mladust* imajo sporedno z nemškim besedilom na 111 straneh slovenski prevod, ki je jezikovno zelo bogat in mikaven, dozdej pa seve še povsem neopažen in nikjer ovrednoten.

Jože Stabéi
SAZU v Ljubljani

RUSKA JEZIKOVNA VADNICA ZA 1. IN 2. RAZRED GIMNAZIJ*

Že kar na začetku lahko zapišemo, da pomeni učbenik, ki ga je sestavila dolgoletna predavateljica ruskega jezika Vlasta Tomišnkova, po strokovni plati in po pedagoško-didaktičnih zahtevah precejšen napredek; avtorica se je pri pisanju oprla na svoje bogato znanje in na izkušnje tako pri poučevanju ruščine kakor tudi pri sestav-

ljanju učbenikov in skript v prvem desetletju po vojni.

Učno gradivo je razporejeno v 23 lekcijah; od 4. lekcije naprej so tudi berila, v katerih so vključena najrazličnejša umetniška besedila iz predrevolucijskega in sovjetskega obdobja, kot npr. ljudske in umetne pesmi, prozni odlomki, pravljice, posrečene besedne igre, uganke, pregovori in drugi odlomki o ruskem jeziku in folklori.

* DZS, Ljubljana 1972, 224 str.

Lekcijam sledi poglavje o fonetiki in pravopisu, na koncu pa je slovar besed po lekcijah in abecedni slovar. Osnovno besedišče učbenika zajema okrog 2200 besed. Lekcije so zgrajene tako, da se učenci najprej seznanjajo z besedami iz vsakdanjega jezika; po opisu predmetov v razredu in nekaterih panog športa, postopoma spoznavajo besede, povezane z domom, ulico, družino, z glasbeno dejavnostjo, z delom učenca med tednom, z boleznijo, domačim gospodinjstvom. Dvanajsta lekcija nas popelje v trgovino, potem sledijo teme: rojstni dan, potovanje, vas, domače živali, promet, ekskurzija po Ljubljani, biblioteka, izvenšolska dejavnost, časovne mere, človeško telo, počitnice. Nazadnje so podane osnovne geografske značilnosti Sovjetske zveze.

Ob lekcijah je pregledno podana osnovna oblikoslovna zgradba jezika in glavni vzorci za tvorbo stavkov; posebno razveseljiva je novost — sistematičen prikaz osnovnih tipov ruske stavčne intonacije.

Tretji del učbenika analizira vprašanja iz fonetike in pravopisa; najprej so razporejene tabele ruske abecede, samoglasnikov in soglasnikov, sledijo pojasnila o značilnostih ruskega glasovnega sistema in pravopisa.

Ob poglavju fonetike se mi poraja resno vprašanje, ali ni fonetika preveč odtrgana od rednega učnega gradiva. Fonetična poglavja bi pravzaprav morala biti sestavni del vsake lekcije. Sicer bo pa spreten učitelj na fonetične posebnosti opozarjal učence ob sprotni jezikovni razlagi besedil. To bo storil tem lažje, ker je vse učno gradivo posneto na magnetofonskem traku. Besedilo so brali Rusi, tako da je glede izgovora v glavnem neoporečno. Dvojno izgovarjavo je zaslediti pri nekaterih slovenskih priimkih in imenih, kot npr. *Novák*, *NÁvák*, *Vládo* — *Vládə*, *pÁét* namesto *poét*... V 5. lekciji besedo *predavatel'* bere kot *učitel'*, namesto *ubrat'* govori *ubirat'* (7. lek.), za *teper' ona* pa *teper'tekna*, (8. lek.), za napisano *oni prišli vstretit'* *rodstvenikov* bere *prišli vstrečat'*, kar je pravilneje. Nekatero besedo drugače naglašajo, kot je zaznamovano v lekcijah. Manjših napak pri branju teksta je še nekaj; pri 6. lekciji je npr. zapisana na traku uganka, ki je v lekciji ni: »Dve materi, dve dočeri, da babuška s vnučkoj, a vsego tree. Kak že tak?«

Na splošno je treba magnetofonski posnetek besedil pohvaliti, ker je izgovorjava jasna; med posameznimi stavki in večjimi

smiselnimi enotami so časovno dovolj dolgi presledki. Na traku je tudi osem ruskih narodnih in umetnih pesmi (Podmoskovnye večera, Rjabina, Katjuša, Iz-za ostrova na strežen', Ja vas ljubil idr.). Skoda, da v učbeniku ni teh besedil, dobro bi bilo, če bi te pesmi izšle posebej.

Lekcijskim besedilom sledijo ponavljalne vaje tipa »dril«, spisek besed in najznačilnejših besednih zvez, v katerih je podana rekcija glagola in siceršnja frazeologija. Nekaj lekcij ima tudi naloge za prevajanje iz slovenščine v ruščino in nareke. Učbenik dosledno ne označuje avtorjev nekaterih pesmi, zajetih v berilih, kot npr. *Osen'*, str. 31, *Ėločka*, str. 61... Na strani 91 so v okviru našeti števniki, kjer se piše mehki znak. Tabela je zamišljena kot nekakšna utrjevalna preglednica za učno enoto »glavni števniki«. Ne bi bilo slabo, ko bi bili našeti še števniki od 50—80. Na str. 105, v 5. vaji, je napačno uporabljena r. beseda *semafor*; slovenski *semafor* (na cesti, ulici) je rus. *svetofor*, rus. *semafor* pa je prometni znak pri železnici. Stavke na str. 87 »Dajte eščé, požalujsta, kilo hleba dlja buterbrodov...« ni v skladu s splošno rusko rabo, bolje bi bilo: »Dajte mne eščé, požalujsta, baton, bulku ili buhanku (dlja buterbrodov).«

Gradivo je v učbeniku pregledno razporejeno na večje celote; vsaka tema je razčlenjena na ožja osnovna vprašanja, ki so poudarjena v posebnih rubrikah in podnaslovih. Sklanjatveni, spregatveni in drugi obrazci so oddvojeni od ostalega teksta na ta način, da so natisnjeni z drugačnimi črkami, tako da zbudijo učenčevo pozornost, olajšajo orientacijo v učbeniku in samo učenje. Učbenik je primerno ilustriran (Vlado Pirnat); slike, karikature, skice in tabele so organsko povezane z besedilom. Na koncu pogrešam kratek povzetek vsebine, kjer bi bil podan seznam lekcij in v njih obravnavane slovnične značilnosti.

Prav gotovo omogoča učbenik Vlaste Tomiškove spoznati se z rusko besedo ob hkratni akustični, pisni in vizualni predstavi. Nekoliko pa me skrbi, po katerem učbeniku naj poučujemo ruščino v 3. in 4. razredu gimnazije. Upoštevati je namreč treba, da učbenik nima nadaljevanja. In če bi že bil napisan, je vprašanje, kdaj bo natiskan, saj so obravnavani učbenik tiskali več kot dve leti (l. 1970 je bil odobren), kar kaže na precejšnjo togost pristojnih prosvetnih služb.

Jurij Rojs

Pedagoški šolski center v Celju